SCHEDIASMA DE AVIBUS NOCTU LUCENTIBUS, SUB PRAESIDIO VIRI CLARISSIMI DN. M...

Joachim Feller, Cornelius Vogel

Digitized by Google

BONIS AVIBUS
Aquilâ ſcilicet & Columbâ
Cœleſtibus!

§. 1.

MUndus hic adſpectabilis, ut ab ornatu non inconvenienter nomen habet; ita Luci & Luce præditis corporibus, quibus nullibi non diſtinctus eſt & variegatus, vel maximè debet ornatum ſuum.

§. 2.

Eſt autem in ipſis etiam luminoſis corporibus concinnus quidam ordo, &, ut ſic loquar, gradualitas; quippe Cœlum, uti ſupremum eſt aliàs, ita ſupremum hîc etiam cum corporibus ſuis, quæ ex Luce primogenia creata & ipſa lumine variant, ſibi locum vendicat; Secundum ab hoc ignis, cui & Meteora ignita ſunt accenſenda; & Tertium denique fulgentia, ut voce communi denotantur, quæ ſcilicet lumine quodam dotata ſunt, ſed eo perquam imbelli, ut non niſi in tenebris illud compareat.

§. 3.

Fulgentia hæc quod attinet, ſiſtuntur ea in regno tùm inanimatorum, tùm animatorum.

§. 4.

Inter lapides Chryſoтapſus eſt, quippe quem Soli-

no autore Lux celat, obſcurum prodit, & Lychnites, qui & inde nomen ſortitus eſt. Et hunc quidem Licetus cum Dionyſio Afro adamantis ſpeciem facit *Lib. 2. de Lucern. antiq. c. IV. fol. 55. & ſeqq.* Sed Carbunculum Anshelmus Boëtius de Boot. *lib. 2. de lapid. & gemmis c. IX.* Carbunculus aliàs à Sperlingio *Lib. 6. Inſtit. Phyſic. p. 956.* ſic deſcribitur: Carbunculus eſt gemma flammei coloris, quæ noctu lumen inſtar ignis præbet, & inter omnes gemmas velut Sol exiſtit. Pertinent huc lapilli, quos Romano Philoſopho J. Cæſari la Galla in pyxide lignea contentos oſtendit Galilæus Galilæi, & eos quidem clausâ feneſtrâ prunarum accenſarum inſtar fulgentes. Vid. Licet. *l. c. f. 283.*

§. 5.

Sed mirum non adeò eſt, gemmas quasdam etiam noctu lucere, cum lumine eas inſtructas nemo non videat. At illud non immeritò mireris, quod ea, quæ obſcura interdiu & minus lucida apparent, fulgentia in tenebris ſe exhibent, v. gr. fungi aridiores, ligna putrida, capita & ſquamæ piſcium quorundam, carnes quædam, conchæ nonnullæ, dactyli marini &c. Atque uti difficile eſt hujus Luminis rationem plauſibilem quandam dare, ita certè cum aliis Naturæ mirandis paulò penſius conſiderari hoc argumentum meretur. Sed mihi jam ad alia properandum. Legatur interea (ut digitum ad fontem intendam) eximius Peireskii, Muſagetæ illius Gallici cum Julio Pacio de noctu lucentibus piſcium ſquamis diſcurſus apud Gaſſend. in vita Peireskii *Lib. 1. p. 84. 85.* ut & Thom. Barthol. *Cent. 1. ep. 82.* De Carnibus lucentibus bovinis & agninis vid. eundem Bartholin. *l. c. epl. 9.* & fuſius *epiſt. 12. ad Fortun. Licet.* qui ex Aquapendente *Lib. 1. de Oculo* cap. 4. ſimilia reponit. Ad-

de

de etiam Schottum *in Phyſic. curioſ. fol.* 1170. de dactylis marinis Plin. *l. 9. c. 61.* & Zucchius *in Philoſoph. Optic. c. 48.* Cæterùm & in vitris lacrymalibus quibusdam in cryptis una cum lucernis inventis etiam lucidi quid conſpectum fuiſſe ex ore Manfredi Septalii refert Olaus Porrichius Chemicus Hafnienſis *in Tractat. de Ortu & Progreſſu Chemia p. 1881.* qui & illud ex aliorum dictis enarrat, ex nitro diuturna patientia excocto non ita pridem Pragæ in officina Chemici cujusdam corpus prodiiſſe, in tenebris & lucens, & ſplendorem ſuum aliquandiu frigido licet vaſe conſervans.

§. 6.

Jam inter animata etiam non pauca, quæ noctu coruſcant, inveniuntur. Sunt enim inſecta, quæ lumen ſpargunt de nocte, v. gr. cicindelæ notiſſimæ, quæ & ideò noctilucæ vocantur. Ubi non prætereundum Cucujo eſt, inſecti generis animalculum in Inſula novi Orbis Hiſpaniola. Id magnitudine articulum digiti ferè exæquat, quatuorque habet alas, duas valdè exiles, alteras duas majores, quibus exiliores cooperiat. Hoc de nocte, ut apud nos cicindelæ, lucet. Vis ejus luminis non tantùm in oculis eſt, ignium modo ſtellantibus, ſed quoque in lateribus. Hujus etiam animalis benignitate quodvis cubiculum obſcuriſſima etiam noctè adeò illuminari tradunt, ut legere quis in eo & ſcribere ſine alterius alicujus luminis ope rectiſſimè queat. It. ſi quis horum unum manibus ferat, tanquam ardentem facem cæteris ſequentibus viam noctu præmonſtrat, referente Sebaſt. Schrötero *in America p. 981.* Dantur præterea & vermes lucentes, in oſtreis quidem potiſſimum. De his vide epiſtolam Auzuti ad de Via, & hunc de iisdem

Auzuto reſpondentem *in Tom.* II. *part.* I. Ephemer. Eruditor. *p.* 169. *ſeqq.*

§. 7.

Quid, quod in omni animalium genere quid lucidi effulgere compertum eſt. Et in piſcibus quidem quid ſplendeat, jam indicatum eſt. Inter animalia terreſtria cumprimis feles ex oculis ſuis emittunt lumen, quemadmodum & illud de nigris felibus conſtat, quod ex iis adverſo pilo vehementer fricatis ſcintillæ in tenebris evolent, quod quidem de equis etiam affirmat *Ringelberg. l.* 1. *Experiment.* & Schottus *l. c. p.* 1313.

§. 8.

Quin & inter homines reperias, quorum oculi in tenebris ſplendicant. De Tiberio Cæſare refert Svetonius *c.* 68. & Plinius *lib.* 11. *c.* 37. De Comitiſſa quadam Schenck. *in Obſerv. lib.* 1. Et tales fuere etiam Julius Cæſar & Joſephus Scaligeri. Uterque enim habuit oculos χαρωπὰς, h. e. experrectis de nocte licuit videre per horam vel amplius objecto non luce quidem clara, ſed inſtar crepuſculi, dicente Piccart. *Obſerv. Polit. Decad.* 1. *c.* 7. *p.* 47. De ſe autem Julius Cæſar teſtatur *Comment. l.* 1. *de hiſtor. animal.* Joſephus in Vita Patris & confutatione fabulæ Bordonianæ.

§. 9.

Sed annon & inter aves ſunt noctu lucentes? Nam de iis potiſſimum diſquirere inſtitui. Si Plinium conſulas, Naturalis Hiſtoriæ Promum-Condum, en & aves Tibi noctu lucentes oſtendit. Ita autem *Lib. X. cap. XLVII.* In Hercynio, inquit, Germaniæ ſaltu inuſitata genera alitum accepimus, quarum plumæ ignium modo colluceant noctibus. Nec diſſonat, qui in aliis etiam hunc ducem κατὰ πόδα ſequitur, Solinus, dicens: Saltus

Her-

Hercynius aves gignit, quarum pennæ per obſcurum emicant, & perlucent, quamvis obtenta nox obtegat & denſet tenebras. Unde homines loci illius plerunque nocturnos curſus ſic deſtinant, ut illis utantur ad præſidium itineris dirigendi, præjectisque (fortè profectique) per opaca collium rationem vix moderentur indicio plumarum fulgentium. Et hoc eſt, quod verſibus etiam expreſſit Dionyſius Afer:

Saltibus Herciniis Germania ſubjacet atrox
Hæc tergo ſimilis Taurino dicitur eſſe,
Et paſcit volucres mirum fulgentibus alis
Queîs ducibus noctu cernuntur flexa viarum.

§. 10.

Verùm Hieronymus Presbyter, quanquam ipſemet quoque noctu lucentes aves commemorat, non eas tamen in Sylva Hercynia, ſed ſupra Caucaſum montem conſtituit inter Oceanum & Tanaim, qua nunc eſt Moſcovia. Habet, inquit, ea regio aves Hyrcanicas, quarum pennæ nocte mira magnitudine collucent.

§. 11.

Poſſem hîc & aliorum de avibus dictis teſtimonia afferre. Sed fontem cum habeamus, cur decurrendum ad rivos, præſertim non limpidos, imò luto mendaciorum ſic ſatis turbatos? Inquiram potius breviter, quid de avibus his ipſis ex veritate ſit judicandum, idque pro ingenii mei viriculis, quando nec Salmaſii Lectiones Plinianas, nec alios, qui materiam hanc ex profeſſo tractarunt fortean, inſpicere datum eſt.

§. 12.

Dari aves noctu lucentes vel inde non abſurde colligere

ligere quis queat, quod in aliis etiam, quæ vidimus, animantium generibus, imò in ipſis inanimatis fulgentia hæc talia inveniantur. Et cum ex natatilibus quædam, quædam ex terreſtribus hoc veluti privilegio præ cæteris gaudeant, quidni & certa ſpecies volatilium? Sanè injuriam quodammodo naturam in ſolas aves quis dixerit, ſi non illis quoque noctilucum ſplendorem aliquem indulſerit.

§. 13.

Verùm enim verò, cum hæc tota aſſertio Pliniana experimentis [illegible], ab iisdem etiam, certitudinem petamus neceſſe eſt. Quid autem experientia de avibus noctu lucentibus? Tacet, quia nusquam ac nunquam conſpexit.

§. 14.

Præter *ἀνωνυμίαν* id ſtatim rem ſatis ſuſpectam reddit, quod ex Plinio tanquam ex fonte promanat. Nam Plinius quot & quanta mendaciorum portenta dedit pro veris, utpote de longinquis & incompertis, nullo certo autore vel ratione, ſed fama aſſerente ſic prodita, e. gr. refert Plinius homines unoculos, homines averſis poſt crura plantis, utriusque ſexus. it. capitibus caninis, octonorum in pedibus digitorum, ſingulorum crurum & laterum pedum, ſine capite & voce, ſine naribus, ſine ore, caudis villoſis, auribus ad pedes usque propendulis, biſulcis linguis &c. ſed refert falſiſſima, quandoquidem Mercatores nihil tale quid in regionibus illis conſpexerunt. V. Merula *p. 1. Coſmogr. lib. III. f.* 152. 153. ubi hæc omnia fusè diſplodit, & Wovverius *in Polymath. c. XI. p. 103. ſeqq.* Adde Olearium in Itinerario Perſico fol. 189. ubi non abſonè errorum quorundam occaſionem collegit.

§. 15.

§. 15.

In Hiſtoria avium certè & plurin … ſ, & experientiæ prorſus adverſa. … phibus quæ tradidit cum aliis antiquis, & fall… jam olim Arrianus in rebus geſtis Alexandri M. … diè Eruditorum Orbis deridet. Et quid aves Sty… phalides? quid Seleucidæ ab eo relatæ, niſi cerebri… næ aut confictæ? V. Aldrovand. Ornithol. *Lib. X. de avibus fabuloſis fol. 304. ſeqq.* Et tales videntur quoque noctu lucentes Hercyniæ.

§. 16.

Sed ipſa Plinii verba examinemus. Is in Hercynio Germaniæ ſaltu has aves collocat. Et primò quidem non vidiſſe, ſed ab aliis ſe accepiſſe illud fatetur, quod Lectorem utique ſubdubitantem poteſt reddere. Deinde de Sylva Hercynia ex Veteribus autoribus notandum, eam quondam per omnem Germaniæ continentem diffuſam fuiſſe, quippe, cujus pars non ea tantumodò fuit Sylva, quæ hodiè unà cum montium jugo, cui ſuperfuſa, ab auſtrino Brunſvicenſis ducatus latere, vulgò der Hartz dicitur, ſed & aliæ etiam per Germaniam ſylvæ, ut inter Danubii fontem & lacum Brigantinum, vulgò der Schwartzwald/ inter Noribergam & Tuberi amnis fontem der Anſpacher Wald/ inter Herbipolim & Bambergam, der Steyger Wald/ inter Nicrum & Mœnum amnes, ſive inter Heidelbergam ac Francofurtum der Ober Wald/ inter Mœnum ac Bintium der Spaſſerd/ inter Lonam & Segum amnes der Weſter Wald/ in Thuringia, der Thüringer Wald/ apud Bojohæmum der Böhmer Wald/ ac verſus ſeptentionem Weſtphalia Lüneburgenſis Ducatus, Pomerania, Marchia Branden-

..ubia, quippe magnis, aſperis, horri-
..us ferè totæ ſqualentes. V. Cluver. *de Antiqu. lib. III. c. XLVII. fol. 706.* Jam per
..ala in hunc usque diem in nullâ ſylvarum ha-
.., quæ noctu tamen à Venatoribus ac vectoribus
..s perreptatæ, nihil avium lucentium conſpectum
..uit. Nihil enim de iis Hodœporica, nihil Ornithologi rerum talium diligentiſſimi indagatores, nihil experientia hodierna.

§. 17.

Equidem eas Germaniâ pulſas ſylvarum excidio quis putet, non aliter ac feræ à Cæſare *Lib. VI.* Plinio *lib. VIII. c. XV.* Solino, *c. XXIII.* recenſitæ, quæ nunquam hodiè in Germania, at in Pruſſia tamen, Litavia & Moſcovia, quo ſylva Hercynia extenſa eſt, adhuc dum viſuntur. Verùm nec Moſcovia tale quid avium oſtendit hodiè, quæ tamen à Germanis noſtris frequentata ſic ſatis fuit. Sed forſan in alium orbem transvolarunt? Imò verò reverſas dixeris in Utopiam, in qua fuerunt excluſæ.

§. 18.

Sed ecce! aliter in Plinium commentantem Dalechampium, *Ea,* inquit (nempe aves Hercyniæ) *ſunt Garruli Bohemici Geſneri, quorum penna in ſumma cauda lutea, in extremis pennis cocco nitentes, ſubluſtri nocte lucent.* Conſentiunt & alii penes Aldrovand. *Lib. XII. Ornithol. fol 395.* Bohemici dicuntur, quia Bohemis fortean peculiares: quod & ipſum ſententiam hanc plauſibiliorem reddit, cum Bohemica ſylva ex dictis pro ſylvæ Hercyniæ parte ſit agnoſcenda. Verùm ſuccurrit hîc nobis Aldrovandus ipſe, in-

com-

comparabilis experientiæ Ornithologus: *Hallucinantur*, inquit, *qui (Garrulum Bohemicum, quem Ampelidem vocat) avem Hercyniæ ſylvæ dictam putarunt. Pennæ enim noſtræ ampelidis in tenebris ignium modo minimè collucent, quod de Hercyniæ ſylvæ ave Plinium & Solinum aves referre diximus. Quod ſi verò maculas illas alarum, & caudæ extremitatum luteas, egregium ſplendorem edere quispiam curioſus objiceret, is tamen noctu lucere minimè dixerit, ut proprio periculo domi meæ ſæpius expertus fui, ubi tribus ferè menſibus vivam alui, & vel quavis nocte contemplatus ſum.*

§. 19.

At denuò tamen, qui ſuccurrebat nuper, rem dubiam videtur facere Aldrovandus. Sic enim pergit: *Ornithologus Germanus quendam, cum hujus avis hiſtoriam ſcriberet ſibi narraſſe refert, in patriæ ſuæ Votlandiæ Bohemis vicinæ ſylvis, avem quandam vidiſſe Turdi minoris magnitudine, colore partim cæruleo, partim aureo, ſive Croceo, quam noctu lucere fama eſſet; ſe tamen neque lucentem vidiſſe, neque nomen noſſe; quod ſi verum eſt, ea Hercyniæ ſylvæ avis dici poterit.* Sed teſtem oculatum deſidero, quem pluris æſtimabo, quam decem auritos. Et quid fama interdum fallacius? Videmus præterea & alias aves colore croceo præſtantes, at illas tamen non ideò noctu fulgentes videmus. Sed demus tandem, quod tamen compertum ſatis non eſt, in Variſcis avibus quid lucidi apparuiſſe, quis tantum lucis ab illis diffundi credat, ut, quod Solinus addit, homines loci illius nocturnos excurſus harum avium operâ deſtinarint, iisdemque

ad itineris dirigendi præſidium uti potuerint. Res ficta videlicet globo niveo non diſpar eſt, qui, quo diutius volvitur, eo major evadit. Dixerat Plinius has aves modô ignium collucere. En Solinus, ne addere nihil videatur, ex iis flagrantiſſimas faces facit. Sed ego non credulus illis.

§. 20.

Fabulis potius adſcripſerim cum Wovverio l. c. quicquid de noctu lucentibus volucribus proditum eſt. A quâ etiam ſententia Cluverius l. c. non alienus eſt. Nec roboris quid affert relationi Hieronymi Presbyteri teſtimonium ſupra adjunctum, utpote, quod ex Æthici Scythæ, fabuloſiſſimi autoris Coſmographia depromptum eſt. Quod ſi autem ineptiſſimæ huic Coſmographiæ credendum ſit, per Hercynium ſaltum ſylvas eas intellexit, quæ continentes Germanico Hercyniæ ſaltui per Sarmatiam ad finem usque Europæ ſpargebantur. Ego verò concludam verbis Michovii, quibus in Sarmat. Aſiana de Gryphibus utitur: *Ego ſanè contra Veteres autores* (aves noctu lucentes) *nec in illâ Septentrionis, nec in aliis orbis partibus inveniri affirmaverim &c.*

CORONIDES.

I.

QUanquam terram avium productricem cenſeo, cum expreſsè Gen. 2. v. 19. aves de terra productæ dicantur, non omnimodè tamen repugnaverim, aves etiam ex fructibus arborum in mare delapſis produci poſſe, tùm

tùm ob multorum ac anatibus Scoticis ocularem fidem, tùm quod mures perfecta animalia ex lignis putridis gigni compertum eſt. De hiſce non ita pridem D. Medicus Altorffinus ad Amicum Noribergenſem perſcripſit fusè, ubi inter alia fidem facientia hac habet: Hoc verùſimum eſſe, plurimis Dn. Contubernalium teſtimoniis, ſi opus, confirmare poſſem, quin audio adhuc quaſi clamantem famulum noſtrum: Ihr Herren/ wir haben wieder eine hölzerne Mauß/ o er ſtinckt wie der Teuffel. *Caterum & illud addo, quod legi in Itinerario Sinenſi Neuhofii non ita pridem edito p. 161.* Zehen Meilen von der Stadt *Tachu (in China)* iſt ein ſehr tieffer Pfuel *Fo* genennet/ verhanden/ deſſen Waſſer die drinnen geweſenen Steine gantz blutfärbig machet/ und alle Blätter ſo darein gefallen von umbſtehenden Bäumen/ zu lebendigen und fliegenden Schwalben werden. ꝛc.

II. Circa Feſtum Pentecoſtes in plurimis Germania locis columbam ex ligno factam bombardis Cives publici exercitii & latitia loco petere conſueverunt, quod etiam Gracis gentilibus olim inter certamina ſe ſagittis exercendi fuiſſe notat Dictys Cretenſis lib. III. bell. Troj. *à Diabolo apud Chriſtianos renovatum in ludibrium Spiritûs S., qui in ſimilitudine columba in Apoſtolos eo tempore effuſus fuit. Ita Loccenius in* Antiq. Sveo. Goth. c. V. p. 31 32. *Ego in ludibrium Spiritûs S. hunc morem renovatum non puto (1) quia antiquiſſimus, ut ex Dictys Cretenſi & Virgilio etiam patet, (2) quia Ciconiam magis vel majorem aliam exaquat avis ejusmodi lignea. (3) quia aliud animal,*

 pi-

piſcem ſcilic. vel bovem in aëre conſtitui non convenit, (4) quia ſaltem conjicitur, nullibi legitur, hunc morem in ludibrium Spiritûs Sanct. renovatum.

III. *Pulli Gallinarum quomodo in Aegypto excludantur, vide apud Busbeq.* epiſt. pag. 130. *Ego pullitiem hanc pro arcano, eoque non alius ſat detecto artificio habeo. Et quis Græcorum mumias imitari didicit? quis pullitiem? quis chordas Memnonis? Quis Danus in Moſcovia peregrinator modum temperandi coria Ruſsica incolis extorſit? quis advena Gobelinos Pariſienſes ad nobilem ſerici pannique tincturam aperiendam potuit hucusque permovere? quin & gratum illum chirothecarum Romanarum odorem ſcrutantibus exteris hodieque inimitabilem reddidit artificum taciturnitas. Ita Porrichius in* Tract. de ortu & progreſſ. Chemiæ p. 73. *At Cœlo tamen & terræ illius ingenio non parum hac in re tribuendum.*

IV. *Avem prodigioſæ magnitudinis nomine Ruch, qui elephantum per aëra geſtet, & cujus una penna 90. ſpithamarum longitudine, & 2. ſpithamarum craſsitie fuerit, commemorat Paulus Venetus* l. 3. c. 40. *Ego hanc Gryphibus & aliis fabuloſis avibus conjungendam puto.*

V. *Suum eſſe & brutis ſermonem Plutarchus & Porphyrius aſtruxerunt, aviumque collocutiones Melampus, Pythagoras, Apollonius ſe probè intelligere, atque interpretari poſſe profitebantur. Vid. Balthaſ.* in Hiſtor. Ludicr. c. XIII. p. 57. *Ego uti ſermonem analogum quendam avibus non abjudico, ita non niſi Ma-*

gos

gos in eo callidos eſſe arbitror cum Beſoldo. II. Polit. p. 87.

VI. Avium in arte Heraldica & inſignis admodum & frequentiſſimus uſus eſt. In inſignibus Sereniſſ. Familiæ Saxon. & quidem in cuſpide Scuti Gallina nigra Hennebergicum Principatum denotat ad Saxonas delatum. Petrus Albinus Chron. Miſn. L. 1. Tit. 15. p. 200. Man ſagt von Churfürſt Friedrich den Dritten/ ſo offt er ſeine Ahnen habe mahlen laſſen/ habe er zu Lucaſſen Kranachen den Eltern geſagt: Er ſol ihm ja die Henne fleißig mahlen/ denn ſie habe den Fürſten zu Sachſen ein gut Ey geleget. *Nec culpandum hoc inſigne (quod Galli quidam faciunt) quod naturale vel materiale, vel ut Harsdorffer in* Geſpräch ſp. redend od Nahmwappen. *Aliàs enim multa familiarum Galliæ, Hiſpaniæ, Italiæ, Germaniæ, Angliæ, inſignia culpanda forent. V. Spenerus in inſignibus Saxon. p. 30.*

NOſcitur ex plumis, ex cantu noſcitur ales,
Ex voce & facie noſcitur omnis homo.

No-

Novimus & quis Tu. Moldæ
Tua Cantio quondam,
Hactenus at Pliſſæ Cantio
nota tua eſt.
Nimirum dulcis Tua vox,
mens ipſaque plumas
Vincit olorinas, quippe
videris OLOR.
Euge tuum radiis Cygnum
digneris Apollo,
Et dabitur volucris nocte
dieque micans.

boni ominis ergo
VOGELIO SUO
ſic applaudebat
properab.
PRÆSES.

Digitized by Google